

BELEIDSNOTA MILIEU

door : BUANDAMARRENGA

datum : 15FEB97

ref : M7J1XN

Deze nota gaat over de milieuproblematiek van ontwikkelingsprojecten in Saramacca (het stroomgebied van de Surinamerivier bezuiden het stuwmeer) en de opstelling van het ontwikkelingsbureau Buanda hierin.

Gegevens over het milieu

1.1. Het bos op de dikke kleilaag in de kustvlakte is een heel ander ecosysteem dan het bos in het heuvel- en bergland. De milieuproblematiek voor deze twee soorten bos is niet gelijk. Als grootschalige houtkap in de kustvlakte mogelijk is, betekent dat niet dat het in het heuvelland ook mogelijk is.

1.2. De bodem in Saamaka is onvruchtbaar. Duizenden jaren staat daar 's-werelds virulentste ecosysteem, Alle voedingsstoffen die oorspronkelijk in de bodem hebben gezeten, zijn al lang geleden opgebruikt. De flora bestaat voor een groot deel uit parasieten en saprofieten. Dood organisch materiaal krijgt niet de kans om afgebroken te worden tot anorganische voedingsstoffen voordat het terugkeert in de levende biomassa. De bodem is zo vrij van organisch materiaal dat zelfs in de regentijd de rivieren nauwelijks sediment afvoeren.

1.3. In het hoogbos op het Surinaamse heuvelland is het gevaar van erosie veel kleiner dan het gevaar van aantasting van de biodiversiteit. Soorten kunnen gemakkelijk voor altijd lokaal worden uitgeroeid. Beschouw als voorbeeld de bruinhartboom. Deze heeft droge grond nodig en plant zich voort via grote zaden, die recht naar beneden vallen en door geen enkel dier worden gegeten en verspreid. Dat betekent dat een bruinhardboom zich niet sneller voortplant dan de breedte van zijn kruin per generatie: een meter of twintig per eeuw. Lokale uitroeiing van de soort binnen een kilometer kost dus vijfduizend jaar om te regenereren. Als de soort op een heuvel is uitgeroeid, komt hij nooit meer terug omdat bruinhart niet in dalen gedijdt.

1.4. Houtkap op beperkte schaal is in principe niet schadelijk voor het milieu. Lang voordat een boom dik genoeg is om geveld te worden heeft hij zich voortgeplant, en er staan tientallen zaailingen te wachten tot de plaats van de ouder-boom vrij komt.

1.5. Houtkap kan op de volgende manieren schadelijk zijn:

- a. erosie na kaalkap,
- b. uitroeiing van bepaalde boomsoorten,
- c. vernieling van de bodemstructuur door zwaar materieel.

Erosie is in Saramacca geen probleem. Bij grootschalige houtkap, waarbij de bomen met zwaar materieel worden uitgesleept, zijn lokale uitroeiing van boomsoorten en vernieling van de bodemstructuur wel reële gevaren. Bij kleinschalige houtkap door de bevolking niet: vele bomen zijn hol of anderszins ongeschikt en worden niet geveld, er wordt niet perceelsgewijze gekapt, en de boom wordt ter plaatse tot planken verzaagd die niet worden uitgesleept maar het bos uitgedragen.

1.6. Herbebossing is een antwoord op gevaar voor erosie. Erosie is in Saramacca nauwelijks een gevaar, het introduceren van een monocultuur van snelgroeiende bomen is schadelijker voor de biodiversiteit dan wachten op natuurlijke regeneratie.

Gegevens over de bevolking

2.1. Het stroomgebied van de Surinamerivier bezuiden het stuwmeer beslaat 15% van de oppervlakte van Suriname. In dat gebied woont 3% van de bevolking. Het is discutabel of de Saramaccaners een onevenredig deel van Suriname's natuurlijke hulpbronnen bezetten; dit is afhankelijk van hoe men de economische waarde van het tropisch regenwoud op schrale bodem per vierkante kilometer afweegt tegen de waarde van de hoogwaardige landbouwgrond in de kustvlakte.

2.2. In de achttiende en negentiende eeuw sloten de Nederlandse overheid en de Saramaccaners verdragen, waarin het binnenland van Suriname bezuiden de stroomversnellingen toegewezen werd aan de Saramaccaners. Deze verdragen zijn voor onbepaalde duur opgesteld en geen van de erfgenomen van de Nederlandse koloniale overheid heeft nadien die verdragen ontbonden.

2.3. Gezien de vorige twee punten, is de stelling dat de opbrengsten van de natuurlijke hulpbronnen bezuiden het stuwmeer toekomen aan de Surinaamse bevolking als geheel, aanvechtbaar.

2.4. De Saramaccaners hebben nooit in evenwicht met hun omgeving geleefd door te jagen, te verzamelen, en primitieve landbouw te bedrijven. Niemand heeft aangetoond dat een laag-technologische levenswijze in het tropisch regenwoud mogelijk is zonder blijvende schade aan het milieu bij een bevolkingsdichtheid van 15 inwoners per vierkante kilometer. Met gebruikmaking van moderne technologie lijkt het wel mogelijk.

2.5. De Saramaccaners maken hun kostgronden gewoonlijk in secundair bos. Hun landbouwtechnologie is dus geen rooibouw, maar wissel-landbouw met een lange periode braak.

2.6. De Saramaccaners hebben wel respect voor het bos, maar dat respect leidt niet tot een milieubeschermd houding. Een beschermende houding vooronderstelt dat men macht heeft over het milieu, en de Saramaccaners zijn zich eerder bewust van het feit dat het bos veel machtiger is dan de mens.

2.7. De Saramaccaners staan niet principieel afwijzend tegenover grootschalige houtkap in hun gebied, omdat dat werkgelegenheid geeft. De opbrengst voor de lokale bevolking is dan weliswaar gering, maar altijd nog hoger dan als het bos niet geëxploiteerd wordt. Pas als het bos voor hen reële economische waarde krijgt doordat zij het zelf kunnen exploiteren, zullen zij zich opstellen tegen grootschalige externe houtkap.

Mogelijkheden

3.0. De bevolking van Saramacca moet zich in leven houden door gebruik te maken van de natuurlijke hulpbronnen die hen ter beschikking staan. Dat kan op verschillende manieren:

1. door traditionele zelfvoorzienende landbouw,
2. door traditionele marktgerichte landbouw,
3. door permanente landbouw,
4. door kleinschalige houtverwerking,
5. door grootschalige houtkap,
6. door verzamelen van natuurlijke bosproducten.

De vraag is niet welke van deze vormen milieuvriendelijk is, want per definitie is elk menselijk ingrijpen milieuvriendelijk. De vraag is welke van deze vormen de lokale bevolking kunnen onderhouden zonder de invloed op het ecosysteem irreversibel te maken.

3.1. Traditionele zelfvoorzienende landbouw is in Saramacca mogelijk tot een bevolkingsdichtheid van ongeveer 15 mensen per vierkante kilometer. Deze grens is bereikt. Zelfvoorzienende landbouw als economische basis dient daarom niet verder ondersteund te worden.

3.2. De bodem in Saramacca is matig geschikt voor pinda's, sinaasappels en tayers. Deze produkten kunnen in Paramaribo verkocht worden. Hiermee wordt een hogere opbrengst bereikt, waardoor de druk op het ecosysteem kleiner is dan bij traditionele zelfvoorzienende landbouw.

3.3. Er zijn meerdere pogingen gedaan om permanente landbouw in Saramacca te introduceren, maar tot nu toe is het niet gelukt. Zeker is dat als het al mogelijk is, er grote hoeveelheden pesticiden en kunstmest nodig zullen zijn, en dat erosie van de zeer dunne bodemlaag een risico wordt.

3.4. Kleinschalige houtverwerking, door in het bos planken te zagen en die zonder gebruik te maken van tractoren het bos uit te dragen, is bij de huidige bevolkingsdruk nog niet schadelijk voor het milieu. Wij schatten dat er binnen loopafstand van de dorpen nog voor ruim duizend jaar oogstbaar hout staat bij de huidige lokale behoefte, mits het hout door toegevoegde waarde in arbeid, als schrijnwerk, tot een hoogwaardige produkt wordt. Aangezien een boom zich binnen tien tot dertig jaar voortplant, is bij deze vorm van bosexploitatie de grens van reversibele milieuschade nog ver weg.

3.5. Grootschalige houtkap is in Saramacca veel schadelijker voor het milieu dan in de kustvlakte.

3.6. Het zoeken naar basismateriaal voor nieuwe medicijnen en exotische noten e.d. is niet schadelijk voor het milieu, zolang soorten niet lokaal worden uitgeroeid. Omdat er in Saramacca vrijwel geen direct verhandelbare bosprodukten voorkomen, en omdat er geen mechanisme bestaat om de winsten uit te farmaceutische industrie over te brengen naar de inwoners van het bos waar het basismateriaal is gevonden, heeft het geen zin deze activiteiten te propageren als milieuvriendelijk alternatief voor bosexploitatie ten behoeve van de lokale bevolking.

Beleid

Rekenig houdend met het voorgaande, is het beleid van Buanda voor verbetering van de leefomstandigheden van de bevolking zonder dat het milieu blijvende schade ondervindt:

4.1. Hoewel het voor duurzame ontwikkeling essentieel is dat de verantwoordelijkheid bij de doelgroep ligt, is het de taak van donoren en ontwikkelingsorganisaties ervoor te waken dat het milieu door hun bemoeienis geen schade ondervindt.

4.2. Buanda werkt alleen mee aan exploitatie van natuurlijke hulpbronnen waar de drempel van reversibiliteit niet wordt overschreden, en waarbij het overgrote deel van de opbrengst ten goede komt aan de lokale bevolking.

4.3. Buanda ziet kleinschalige houtnijverheid met zo hoog mogelijke toegevoegde waarde in arbeid op de grondstof als het meest milieuvriendelijke middel van bestaan voor Saramacca en zal dit ondersteunen.